

ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ

Τὸ θέμα τοῦ ἀσκητοῦ κανχωμένου ὅτι δὲν ἐπέτυχεν ὁ διάβολος νὰ παρασύρῃ αὐτὸν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀπαντᾷ ἐν τῇ δημῳδαί ποιήσει εἰς ἄσμα, τοῦ ὁποίου ἔχομεν παραλλαγὰς ἐκ Τυρνάβου¹⁾ καὶ Μαλακασίου τῆς Θεσσαλίας²⁾, Καρπενησίου³⁾ καὶ Γρανίτης Ἀπεραντίων τῆς Εὐρυτανίας⁴⁾, ἐξ Ἡπείρου⁵⁾, καὶ εἰδικώτερον ἐκ Θεσπρωτίας⁶⁾ καὶ Παραμυθίας⁷⁾ καὶ τέλος ἐκ Παγγαίου τῆς Μακεδονίας⁸⁾.

Παραθέτω ἐνταῦθα τὰς ἐξ Ἡπείρου καὶ ἐκ Τυρνάβου παραλλαγὰς ὡς πληρεστέρας τῶν ἄλλων διὰ τὴν παροῦσαν ἐξέτασιν τοῦ ἄσματος.

Παραλλαγή Α' (Ἡπείρου).

Σαράντα χρόνους ἀσκητής, πενήντα χρόνους ἅγιος
ᾠπῆγε καὶ τὸν ἀπάτησε μιὰ ν ἔμορφη κοπέλλα,
κι αὐτ' ἦτανε διαβόλισσα, ᾠπῆγε νὰ τὸν κολάσῃ.
Κι ὁ ἀσκητής ἐκλείστηκε ᾠς τὸ ἔρημο κελλί του,
5 κ' ἦ κόρη ν ἔξω ν ἔκλαιε καὶ τὸν ᾠπαρακαλοῦσε
«ᾠνοιξέ μου, πλεματικέ, νὰ μὲ ξομολόγησῃς.
— Κόρη μου, φύγε ν ἀπ' ἐδῶ, μὴ θέλ'ς νὰ μὲ κολάσῃς.

¹⁾ Ἀχιλλ. Τζαρτζάνου, Θεσσαλικά τοῦ Τυρνάβου. Θεσσαλ. Χρονικά Β' (1931) 38 ἀρ. 37.

²⁾ ΛΑ ᾠΥλη, ἀρ. 1965. (Συλλογὴ Ν. Βραχνοῦ).

³⁾ Ἀ. ᾠατριίδου, Συλλογὴ δημοτικῶν ἀσμάτων παλαιῶν καὶ νέων. ᾠΕν ᾠΑθήναις 1859, σ. 62.

⁴⁾ ΛΑ ᾠΥλη ἀρ. 258 (Συλλογὴ Δημ Οἰκονόμου, 1888).

⁵⁾ ᾠΑνωνύμου, ᾠΗπειρωτικά δημοτικά ᾠσματα. Ζωγρ. ᾠΑγών Α' (1891) 85 - 86, ἀρ. 54.

⁶⁾ ΛΑ ἀρ. 414, σ. 30 ἀρ. 8 (Συλλογὴ Δ. Παναγιωτίδου, 1892).

⁷⁾ ΛΑ ἀρ. 1365, σ. 286 (Συλλογὴ Σπ. Μουσελίμη, 1938).

⁸⁾ ΛΑ ἀρ. 386, σ. 137-38 (Συλλογὴ Χρ. Γουγούση). ᾠΑστερ. Δ. Γουσίου, Τὰ τραγούδια τῆς πατρίδος μου ᾠτοι συλλογὴ τερπνῶν δημοδῶν ᾠσμάτων, ᾠδομένων ἐν τῇ κατὰ Πάγγαιον χώρῃ. ᾠΕν ᾠΑθήναις 1901, σ. 95 - 96, ἀρ. 148.

- Ἄνοιξε μ', ἅγιε δέσποτα, νὰ σ' ἴπῳ τὰ κρίματά μου»
 Κι ὁ ἀσκητῆς τῆς ἄνοιξε κ' ἡ κόρη ἔμπῆκε μέσα.
- 10 «Πλεματικέ μου κι ἀσκητή, ἐξομολόγησέ με,
 γιὰ τ' εἶμαι μιὰ ν ἁμαρτωλή, τοῦ κόσμου κολασμένη
 ἔρθα νὰ γέν' ἀσκήτρια σιμὰ ἔς τ' ἀσκηταριό σου,
 νὰ περβατῶ ἔξυπόλυτη ἔς τοὺς λόγγους καὶ ἔς τὰ ὄρη,
 καὶ νὰ κοιμοῦμαι ἔξέγυμνη ἔς τὰ χιόνια καὶ ἔς τοὺς πάγους.
- 15 Λυπήσ', ἀφέντη μ' ἀσκητή, νὰ σώσω τὴ ψυχὴ μου».
 Κι ὁ ἀσκητῆς ἔγελάστηκε, τὴν ἔπῃρε ἔς τὸ κελλί του,
 καὶ τὸ κελλί του ἔλαμψε ἀπὸ τὴν ἐμορφιά της.
 Μιὰ νύχτα δὲν ὑπόφερε νὰ μείνη ἔς τὰ δικά του,
 κ' ἡ κόρη τὸν ἐχάιδεψε, γιὰ νὰ τὴν εὐλογήσῃ.
- 20 Κι ὁ ἀσκητῆς ἐξέχασε σταυροὺς καὶ κομπολόγια.
 «Σύρτε, σταυροί, ἔς τίς ἐκκλησιᾶς καὶ ράσα ἔς τ' Ἁγιον Ὄρος
 καὶ σύ, ψυχὴ μ' ἁμαρτωλή, σῦρε ἔς τοὺς κολασμένους».

Παραλλαγή Β' (Τυρνάβου).

Ἄ Ο Πειρασμός

- Σαράντα χρόνους ἀσκητῆς κὶ δώδικο ἱερέας
 ἰβγῆκιν κὶ πινέφτηκι σὶ ὄλους τοὺς ἀσκητᾶδισ.
 «Δὲ μὶ γιλᾶει ἡ πειρασμός, δὲ μὶ γιλᾶει ἡ Γιούδας».
- 5 Σὰν τὰ ἴκουσι κ' ἡ πειρασμός, σὰν τὰ ἴκουσι κ' ἡ Γιούδας,
 βάνει τὸν ἥλιου πρόσουπον κὶ τὸν φηγγᾶρι ἀστῆθι,
 κὶ τὸν καθάργιον ἀγγρινὸ τὸν βάνει δαχτυλίδι,
 κὶ ὄσουν ἄμμούν ἔς τὴ θάλασσα φλουρί, μαργαριτάρι,
 κὶ κίνησι κὶ πάει.
- «Καλὴ μέρα σ', πατέρα μου. — Καλῶς τὴν κόρη ἀπού ἴρθι.
 10 Φέγα ἴπὸν δῶθι, περασμέ, φέγα ἴπὸν δῶθι, Γιούδα.
 — Τιγὰρ ἰγὼ εἶμι πειρασμός, τιγὰρ ἰγὼ εἶμι Γιούδας;
 ἴγὼ εἶμι βασιλόκουρτσου, βασιλουδουχατέρα».
- Γιλᾶστηκι κὶ ἡ ἀσκητῆς, ἔς τὰ γόνατα τὴν παίρει
 ἔς τὰ γόνατα τὴν ἔπιρνι, ἔς τὰ μάθκια τὴν φιλοῦσι.
- 15 Ψιλὸς ἀέρας τραύηξι κὶ χᾶθηκιν ἡ κόρη.
 Τότι τοῦ συλλουγιαστήκιν, πὼς ἦταν οὗ Ἰούδας.

Εἰς τὰς παραλλαγὰς ταύτας τοῦ ἄσματος ἐκτίθεται πῶς ὁ διάβολος, μεταμορφωθείς εἰς εὐειδῆ νεάνιδα, ἐπιτυγχάνει νὰ ἐξαπατήσῃ ἀσκητὴν τινα, ὅστις ἐπὶ τεσ-

σαρακονταετιάν ἤσκει τὸν βίον διάγων ἐν ἐγκρατεία. Εἰς τὸν τρόπον ὅμως τῆς ἀναπτύξεως τοῦ θέματος τούτου εἰς τὰς παρατιθεμένας παραλλαγὰς τοῦ ἔσματος παρατηροῦμεν διαφορὰς τινας. Οὕτως εἰς τὴν παραλλαγὴν Β' (Τυρνάβου), ὡς καὶ εἰς τὴν ἐκ Παγγαίου τῆς Μακεδονίας, ὁ ἀναχωρητῆς παρουσιάζεται καυχώμενος διὰ τὸν ἐγκρατῆ βίον του· τοῦτο παρατηροῦμεν ὅτι ἐλλεῖπει ἀπὸ τὴν παραλλαγὴν Α' (Ἡλείου), εἰς τὴν ὁποίαν ἡ νεᾶνις (διάβολος), ἄνευ προκλήσεώς τινος ὑπὸ τοῦ ἀσκητοῦ διὰ τὴν ἐγκρατεῖάν του, ἐμφανίζεται εἰς αὐτὸν καὶ παρακαλεῖ νὰ γίνῃ δεκτὴ εἰς τὸ κελλίον του, μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῆς, ὡς ἀσκήτρια.

Ὁ ἀσκητῆς, διστάζων ἐν ἀρχῇ, ὑποχωρεῖ τέλος πρὸ τῶν θερμοῶν τῆς νεάνιδος παρακλήσεων καὶ εἰσάγει αὐτὴν εἰς τὸ κελλίον του. Μετ' ὀλίγον ἐλκύεται ἐκ τοῦ κάλλους τῆς καὶ ἀποφασίζει κατὰ τὴν παραλλαγὴν Α' (Ἡλείου) νὰ ἐγκαταλίπη τὸν ἀσκητικὸν βίον, ἀδιαφορῶν διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας του.

Κι ὁ ἀσκητῆς ἐξέχασε σταυροὺς καὶ κομπολόγια.

*«Σύρτε, σταυροί, ὅς τις ἐκκλησιᾶς καὶ ράσα ὅς τ' Ἄγιον Ὅρος
καὶ σύ, ψυχὴ μ' ἁμαρτωλὴ, σῦρε ὅς τοὺς κολασμένους».*

Πρὸς τὴν παραλλαγὴν ταύτην, Α', συμφωνεῖ εἰς τὴν ὅλην διατύπωσιν τοῦ τραγουδιοῦ καὶ ἡ ἐκ Καρπενησίου παρ' Ἰατριδῆ μετὰ διαφορὰς τινας μόνον εἰς λέξεις καὶ γραμματικούς τύπους¹⁾. Ὅμοιον εἶναι τὸ τέλος τοῦ ἔσματος καὶ εἰς τὰς ἐκ Γρανίτης καὶ Παγγαίου παραλλαγὰς. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκ τούτων ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Γουγούση²⁾ ὁ ἀσκητῆς δελεασθεὶς ὑπὸ τῆς κόρης (διαβόλου) λέγει:

«Ἄϊντε, ρασάκι μ', ὅς τὸ καλό, σταυρὲ μ' καὶ κομπολόγι.

Ἐγὼ τῶρα θὰ παντριφτῶ, γυναῖκα θέλ' νὰ πάρω».

Τότε γυρίζ' οὐ δαίμονας δυὸ λόγια καὶ τὸν λέγει.

«Ἐσὺ ὅσαν πὸν ἁπινέθηκες μπροστὰ ὅς τοὺς ἀσκητᾶδες,

οὐ δαίμονας δὲν οἱ γελάει καὶ δὲν σὲ ξεπλανεύει,

καὶ τῶρα ξεπλανεύτηκες τὸν δαίμονα νὰ πάρης».

Εἰς τὴν ἐκ Τυρνάβου παραλλαγὴν (Β') ὁ ἀσκητῆς διστάζει ἐπίσης νὰ δεχθῇ τὴν νεάνίδα καὶ τὴν ἀποδιώκει ἀπὸ τοῦ κελλίου του, διότι ὑποψιάζεται ὅτι εἶναι ὁ

¹⁾ Οὕτως ἀπαντῶσι παρ' Ἰατριδῆ: στ. 2 *εὔμορφη* ἀντὶ *ἔμορφη* ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ παραλλαγῇ, στ. 6 καὶ 10 *πνευματικὲ* ἀντὶ *πλεματικὲ*, στ. 6 *ἐξομολογήσης* ἀντὶ *ξομολόησης*, στ. 7 *θὲς* ἀντὶ *θέλ'ς*, στ. 13 *νὰ προπατ' ἀνυπόδυτη* ἀντὶ *νὰ περβατῶ ξυπόλυτη*, στ. 14 *νὰ κοιμῶμαι* ἀντὶ *νὰ κοιμοῦμαι* κ.ἄ.

²⁾ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 57, σημ. 8.

Πειρασμός. «*Φέγα ᾿ποὺ δῶθι, περασμέ, φέγα ᾿ποὺ δῶθι, Γιούδα*». Ὁ διάβολος ὅμως, ἵνα ἐπιτύχη τὴν παραπλάνησίν του ἀπαντᾷ :

«*Τιγὰρ ἐγὼ εἰμι πειρασμός, τιγὰρ ἐγὼ εἰμι Γιούδας ;
᾿Γιὼ εἰμι βασιλόκουρτσου, βασιλουδουχατέρα*».

Ὁ ἐρημίτης ἐπίστευσε καὶ ἐδέχθη εἰς τὸ κελλίον του τὴν νεάνίδα. Μετ' ὀλίγον οὗτος δελεάζεται ὑπ' αὐτῆς καὶ παραβαίνων τὸν κανόνα τῆς ἀσκήσεως παραλαμβάνει τὴν κόρην ἐπὶ τῶν γονάτων του. Καθ' ἣν στιγμὴν ὅμως τὴν ἠσπάζετο, αὕτη ἀνελύθη εἰς ἀέρα καὶ ἐξηφανίσθη· τότε δὲ ὁ ἀσκητὴς ἀντελήφθη ὅτι αὕτη ἦτο ὁ Πειρασμός (᾿Ιούδας).

Ἐκ τῶν λοιπῶν παραλλαγῶν τοῦ ἄσματος μόνον εἰς τὴν κατωτέρω ἐκ Θεσπρωτίας ὁ διάβολος παρουσιασθεὶς ὡς Παπαδοπούλλα δὲν ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ του καὶ φεύγει κατησχυμμένος.

Ὁ Δεσπότης καὶ ὁ δαίμονας ¹⁾

Σαράντα χρόνους ἀσκητὴς καὶ δεκοχτὼ Δεσπότης
καὶ πάησε καὶ παινεύτηκε ᾿ς τοὺς ἄλλους ἀσκητᾶδες.
Κι ὁ Δαίμονας σὰν τ' ἄκουσε πολὺ τοῦ κακοφάνη.
Τρεῖς μέρες ἐστολίστηκε, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,
5 βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι κύκλο
καὶ τὰ φτερὰ τοῦ κόρακα βάνει τα μαῦρα φρύδια
κινάει καὶ πάνει μιὰ βραδιὰ καὶ μιὰ καλὴ ἡμέρα.
«*Καλησπέρα, Δεσπότη μου! — Καλῶς τηνε τὴν κόρη!*»
«*Κόρη, μὴν εἶσαι ὁ δαίμονας, μὴν εἶσαι καὶ ὁ γυιὸς του ;*»
10 «*Ἐγὼ δὲν εἶμαι δαίμονας καὶ οὔτε καὶ ὁ γυιὸς του,
μόν' εἶμαι κόρ' ἀπάρθενη, εἶμαι παπαδοπούλλα
ἦρθα νὰ μάθω γράμματα, νὰ μάθω καὶ κοντύλι.*
Κι ὁ Δεσπότης σηκώθηκε καὶ πάνει στὸ κελλί του,
δλη τὴ νύχτα προσευχὴ καὶ δέηση μεγάλη
15 καὶ τὸ πρωὶ σηκώθηκε καὶ πάει στὴν ἐκκλησία
κ' εὐθὺς ἔσκασ' ὁ δαίμονας καὶ γλύτρωσ' ὁ Δεσπότης.

Εἰς τὰς ἐκ Παραμυθίας καὶ Μαλακασίου παραλλαγὰς ἠλλεῖπει τὸ τέλος τοῦ ἄσματος, τῆς τελευταίας δ' ἐκ τούτων ἡ ἀρχὴ (στ. 1-4) ἔχει ληφθῆ ἐξ ἄσματος τῆς ξενιτειᾶς²⁾.

¹⁾ ΛΑ ἀρ. 414, σ. 30 ἀρ. 8 (Θεσπρωτία. Συλλογὴ Δ. Α. Παναγιωτίδου).

²⁾ ΛΑ ᾿Υλη, ἀρ. 1965 (Συλλ. Ν. Βραχνοῦ).

*Π' ἀνάθιμα ποὺ τό ᾿λιγι τ' ἀδέρφια δὲν πουνιῶντι
τ' ἀδέρφια σκίζουν τὰ βονὰ ν ὄσου ν' ἀνταμωθοῦνε.
Σὰν πάησαν κι ἀνταμώθησαν σ' ἕνα σινὸ γκιουφύρι
κι ἕνας τοὺν ἄλλον ἔλιγι, κ' ἕνας τοὺν ἄλλον λέγουν.*

Ἐκ τῆς ἀδρομεροῦς ταύτης ἀναλύσεως τῶν παραλλαγῶν τοῦ ἴσματος παρατηροῦμεν ὅτι ὑπόθεσις του εἶναι ἡ ἐξαπάτησις τοῦ ἐν αὐστηρᾷ ἀσκήσει διάγοντος τὸν βίον ἀναχωρητοῦ ὑπὸ τοῦ διαβόλου μετασχηματισθέντος εἰς εὐειδῆ νεάνίδα. Τὸ θέμα τοῦτο ὁμως εἶναι γνωστὸν εἰς ἡμᾶς καὶ ἐκ τῆς ἀγιολογικῆς παραδόσεως.

Ἡ Βιβλικὴ διδασκαλία (Γέν. 3, 1-7) περὶ τῆς παραπλανήσεως τῶν πρωτοπλάστων πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ὑπὸ τοῦ ὄφεως καὶ μάλιστα ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου (Λουκ. δ' 1-13, Ματθ. δ' 1-11) περὶ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ περὶ τούτου ὡς ἐχθροῦ τοῦ ἀνθρώπου «ἀνθρωποκτόνου», ἐπιζητοῦντος διὰ πάσης πανουργίας, ὅπως ἐξαπατήσῃ τὸν ἀνθρώπον καὶ ὀδηγήσῃ οὕτως αὐτὸν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐνέπνευσεν ἀπὸ τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος τὴν ἐκ τοῦ κοσμικοῦ βίου φυγὴν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσκητικούς ἀγῶνας τῶν ἀναχωρητῶν τῆς ἐρήμου καὶ τῶν μοναχῶν κατὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Πονηροῦ πρὸς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτῶν ¹⁾).

Εἰς μέγαν ἀριθμὸν τῶν βίων τῶν ἀγίων καὶ ὁσίων τῆς Ἐκκλησίας, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἀναχωρητῶν, ἀναφέρεται καὶ ἐξαίρεται ἡ ἀπομόνωσις αὐτῶν ἐκ τῆς κοινωνίας καὶ ἡ αὐστηρὰ ἐν ἐγκρατεῖᾳ ἀσκήσις των μετὰ πολυῶρου καθ' ἡμέραν προσευχῆς.

Διὰ τῶν μέσων τούτων ἐπίστευον γενικῶς οἱ μονάζοντες καὶ οἱ ἐρημίται ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντεπεξέλθουν νικηφόρως κατὰ τοῦ διαβόλου, ὅστις δι' ἀκαταπαύστων καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῶν τεχνασμάτων καὶ ποικιλομόρφων ἐμφανίσεών του προσεπάθει νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς κατὰ Χριστὸν τὸν βίον πολιτενομένους καὶ παρασύρῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν ἀπώλειαν.

Εἰς τὸ ἔργον του τοῦτο ὁ διάβολος παρουσιάζεται εἰς τοὺς ἀσκητὰς καὶ μοναχούς, ὅτε μὲν ἐφορμῶν κατ' αὐτῶν ὑπὸ τὴν μορφήν ἀγρίων θηρίων, ἐρπετῶν, πτηνῶν καὶ ἄλλων ζῴων π. χ. λύκου, ὄφεως, κόρακος κ. ἄ., ὅτε δὲ διὰ φωνῶν, κρότων, λιθοβολισμῶν, καταιγίδων καὶ συριγμῶν πρὸς ἐκφοβισμόν τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς αὐτῶν ²⁾). Οὐχὶ σπανίως παρουσιάζοντο εἰς αὐτοὺς οἱ δαίμονες ὡς ἄγγελοι ³⁾ καὶ ὡς ἄγιοι, ἔτι δὲ καὶ ὡς ὠραῖαι γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι, προσερχόμεναι εἰς τὰ ἐρημητήρια αὐτῶν, ἐζήτησαν νὰ τύχουν προστασίας παρ' αὐτῶν, οὕτω δὲ νὰ ἐξαπατήσουν αὐτούς.

Περὶ τῶν ἐνεργειῶν τούτων τῶν δαιμόνων ἀναφέρει ἤδη κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα ὁ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου ὅτι οὗτοι: «Ἐπειδὴν

¹⁾ Βλ. Ἀνδρ. Ι. Φυτράκη, Μαρτύριον καὶ μοναχικὸς βίος. Θεολογία ΙΘ' (1941-48) 309 κέξ. Τοῦ αὐτοῦ, Οἱ μοναχοὶ ὡς κοινωνικοὶ διδάσκαλοι καὶ ἐργάται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, Ἀθήναι 1950, σ. 6 κέξ.

²⁾ Βλ. Ἀνδρ. Φυτράκη, Τὰ ἰδεώδη τοῦ μοναχικοῦ βίου κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα ἐπὶ τῇ βάσει ἀγιολογικῶν πηγῶν. Ἐν Ἀθήναις 1945, σ. 30.

³⁾ Migne, P. G. 150, 1017)

γὰρ ἐκ φανεροῦ καὶ ρυπαρᾶς ἡδονῆς μὴ δυνηθῶσιν ἀπατῆσαι τὴν καρδίαν, ἄλλως πάλιν ἐπιβαίνουσι καὶ λοιπὸν φαντασίας ἀναπλάττοντες ἐκφοβεῖν προσποιοῦνται, μετασχηματιζόμενοι καὶ μιμούμενοι γυναῖκας, θηρία, ἔρπετὰ καὶ μεγέθη σωμάτων καὶ πλῆθος στρατιωτῶν. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως δεῖ τὰς τούτων φαντασίας δειλιᾶν· οὐδὲν γὰρ εἰσιν ἀλλὰ καὶ ταχέως ἀφανίζονται· ἐὰν μάλιστα τῇ πίστει καὶ τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἑαυτὸν τις περιφράτῃ. Τολμηροὶ δὲ εἰσι καὶ λίαν ἀναιδεῖς . . . Καὶ προσποιοῦνται μαντεύεσθαι καὶ προλέγειν τὰ μεθ' ἡμέρας ἐρχόμενα, δεικνύειν τε ἑαυτοὺς ὑψηλοὺς ἄχρι τῆς στέγης φθάνοντας καὶ πλατεῖς τῷ μεγέθει, ἵνα οὓς οὐκ ἠδυνήθησαν ἀπατῆσαι τοῖς λογισμοῖς, κἂν ταῖς τοιαύταις φαντασίαις ὑφαρπάσωσιν . . .»¹⁾ Εἰς τὴν Λαυσαϊκὴν ἱστορίαν ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι «*Αἰσχυνθεὶς ὁ δαίμων καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἤτιτ᾽ αὐτοῦ εἰς λαίλαπα ἀνελύθη καὶ εἰς δνάγρους σκιρτῶντας καὶ φεύγοντας καὶ ψόφους ἀφ' ἑαυτῶν ἀπολύοντας ἐξομοιωθεὶς, οὕτως ἄφαντος ἐγένετο*»²⁾).

Οἱ μοναχοὶ καὶ λοιποὶ εὐσεβεῖς, ὅπως μὴ ἐμπέσουν εἰς τὰς καθημερινὰς αὐτὰς πλεκτάνας τοῦ Πειρασμοῦ, ἔπρεπε νὰ εἶναι πάντοτε ὠπλισμένοι κατ' αὐτοῦ. Ὅπλα δὲ ἀήττητα πρὸς τοῦτο εἶχον τὸν σταυρόν, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν αὐστηρὰν ἐγκράτειαν.

Πλὴν τῶν μετασχηματισμῶν τούτων τῶν δαιμόνων ἀναφέρεται ἐν τοῖς συναξαρίοις, ὡς ἤδη εἴπομεν, καὶ ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν ὑπὸ μορφὴν εὐειδοῦς γυναικός, ὡς καὶ εἰς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν δημοτικὸν ῥῆμα, ὑπὸ τὴν ὁποίαν, παρουσιαζόμενοι οὗτοι εἰς τοὺς μοναχοὺς, προσπαθοῦν νὰ δελεάσουν αὐτοὺς διὰ τοῦ γυναικείου κάλλους καὶ ἐπιτύχουν οὕτω νὰ διαρρήξουν οἱ ἀσκηταὶ τὸν κανόνα τῆς ἀσκήσεως αὐτῶν³⁾).

Εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου (4 αἰ.) ἀναφέρεται ὅτι ὁ διάβολος «*ὑπέμενεν ὁ ἄθλιος καὶ ὡς γυνὴ σχηματίζεσθαι νυκτὸς καὶ πάντα τρόπον μιμεῖσθαι, μόνον ἵνα τὸν Ἀντώνιον ἀπατήσῃ. Ὁ δὲ τὸν Χριστὸν ἐνθυμούμενος καὶ τὴν δι' αὐτὸν εὐγένειαν καὶ τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς λογιζόμενος, ἀπεσβέννυε τὸν ἄνθρωπα τῆς ἐκείνου πλάνης*»⁴⁾).

¹⁾ *Migne*, P. G. 26, 877 A-B. βλ. καὶ στ. 849 A-C.

²⁾ *Migne*, P. G. 34, 1042 D.

³⁾ Εἰς τὸν ὁσιον Ἀντώνιον παρουσιάσθη ὁ δαίμων ὑπὸ μορφὴν μέλανος παιδὸς προσπαθοῦντος νὰ ἀπατήσῃ τὸν Ὅσιον. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου, ποῖος εἶναι, ὁ δὲ δαίμων ἀπήνησεν: «*Ἐγὼ τῆς πορνείας εἰμὶ φίλος· ἐγὼ τὰ εἰς ταύτην ἐνεδρα καὶ τοὺς ταύτης γαργαλισμοὺς κατὰ τῶν νέων ἀνεδεξάμην καὶ πνεῦμα πορνείας κέκλημαι. Πόσους θέλοντας σωφρονεῖν ἠπάτησα! Πόσους ἐγκρατενομένους μετέπεισα γαργαλίζων!*». *Migne*, P. G. 26, 849 C.

⁴⁾ *Migne*, P. G. 26, 848B. Εἰς τὸν Ναθαναὴλ βιοῦντα ἐν τῇ σκῆτι ἐνεφανίσθη περὶ τὸ ἐσπέρας ὁ πειρασμὸς ὡς παιδίον καὶ ἐζήτηε νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς τὴν κέλλην του. *Migne*, P. G. 34, 1042 D.

Εἰς τὸν βίον ἔτι τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου τοῦ νέου (9 αἰ.) λέγεται ὅτι, μονάζων οὗτος εἰς τὸ μοναστήριον τῶν εὐνούχων πλησίον τοῦ μικρασιατικοῦ Ὀλύμπου, ἐκάθισεν ἡμέραν τινὰ γυμνὸς ἔξω τοῦ κελλίου, ἵνα καθαρῶς τὸ χιτώνιον του ἀπὸ τῶν ἐπ' αὐτοῦ φθειρῶν. «*Μετὰ δὲ ὥρας διάστημα ἀναβλέψας ὁρᾷ γυναῖκα λυσιτεριχόν, εὐειδῆ πάνυ, ἐρχομένην ἐπάνω αὐτοῦ ἀναιδῶς καὶ ταραχθεῖς ἐπὶ τῇ ταύτης θέᾳ, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὸ κελλίον*». Ὁ ὁσιος προσευχηθεὶς ἀπῆλθε πρὸς τὸν μέγαν Ἰάκωβον καὶ ἀνέφερε τὸ γεγονός. «*Ὁ δὲ ἅγιος ἀκούσας λέγει αὐτῷ. Οὐκ ἦν κατὰ τὴν ἀλήθειαν γυνή, ἀλλὰ φαντασία δαιμονική, σὺ οὖν ἀνδρίζου καὶ μὴ πτοῦ . . .*»¹⁾. Καὶ περὶ τοῦ ὁσίου Μαξίμου τοῦ Ἀθωνίτου καὶ Καυσοκαλύβη (14 αἰ.) ἀναφέρεται εἰς τὸν βίον του ὅτι οὗτος «*ἐν μιᾷ γούν τῶν ἡμερῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον καὶ ἀφύπνωσε καὶ ἀναστὰς ἐκάθισε καὶ θεωρεῖ γύναιον κεκοσμημένον ἔμπροσθεν τοῦ σπηλαίου καὶ γνοὺς τὴν ἐπίνοιαν τοῦ παμπονήρου δαίμονος καὶ ποιήσας ἐκ τρίτου τὸ σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, ἄφαντος ἐγένετο*»²⁾.

Τὸ θέμα τοῦτο, τυπικὸν εἰς πολλὰ συναξάρια, ἀπαντᾷ ὡς ἐκτενὴς διήγησις εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Μαρτινιανοῦ. Τοῦτον, μὴ κατορθώσας ὁ διάβολος νὰ ἀπατήσῃ, ἠπεύλησε φεύγων ὅτι δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃ, ἐὰν δὲν τὸν ταπεινώσῃ. Οὕτω μετ' ὀλίγον γυνή τις ἀκούσασα περὶ τῆς καρτερικῆς πολιτείας τοῦ Μαρτινιανοῦ εἰς τὸ ὄρος «*τόπος Κιβωτοῦ*» πλησίον τῆς Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης καὶ «*ὑποβλήθεισα ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ*» ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ πρὸς τὸν Ὅσιον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἐγκράτειάν του. Ἀφοῦ ἐνεδύθη αὕτη στολὴν ρακώδη, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος περὶ τὸ ἑσπέρας βροχερᾶς καὶ ψυχρᾶς ἡμέρας καὶ ἦλθε πρὸ τοῦ κελλίου τοῦ Ὀσίου κλαίουσα καὶ παρακαλοῦσα αὐτὸν νὰ τὴν δεχθῆ πρὸς διανυκτέρευσιν, ἵνα μὴ μένουσα εἰς τὸ ὑπαιθρον κατασπαραχθῆ κατὰ τὴν νύκτα ὑπὸ τῶν θηρίων.

Ὁ ὁσιος Μαρτινιανός, εὐρεθεὶς πρὸ τοῦ διλήμματος τούτου, ἐδέχθη αὐτὴν εἰς τὸ κελλίον του. Κατὰ τὴν νύκτα «*εἰσελθὼν ὁ Σατανᾶς ἐτάραξεν αὐτὸν εἰς πύρωσιν τῆς σαρκὸς καὶ ἀναστὰς ἔωθεν ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ κελλίου, ὅπως τὸ γύναιον ἐκβάλλη καὶ προπέμψῃ. Ἐκείνη δὲ ἀναστᾶσα περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐκόσμησεν ἑαυτὴν καὶ ἠτοιμάσατο πρὸς τὴν ἀπάτην τοῦ ἀνδρός*».

Ὁ Μαρτινιανός, ἐλκυσθεὶς ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς γυναικὸς καὶ παροτρυνόμενος ὑπ' αὐτῆς διὰ παραδειγμάτων ἐκ τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἵνα τὴν νυμφευθῆ, ἐφαίνετο πρὸς στιγμὴν καμπτόμενος πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Ἀλλ' «*ὁ φιλόφρωνος καὶ εὐσπλαχνος Θεός, ὁ μὴ παρορῶν τὸν ἐκ νεότητος κάματον αὐτοῦ καὶ μὴ ἐξουδενώ-*

¹⁾ Βλ. Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Συλλογὴ Παλαιστ. καὶ Συριακῆς ἀγιολογίας, τεύχος Α'. Ἐν Περτρουπόλει 1907, σ. 207, στ. 24 κέξ.

²⁾ Anal. Boll. 54 (1936), 45, στ. 25 κ.έξ.

σας αὐτοῦ τὴν προσευχήν, μετέβαλε τὴν καρδίαν αὐτοῦ τοῦ ἀποστραφῆναι τῆς πονη-
 ρᾶς ἐνθυμήσεως αὐτοῦ καὶ μετέβαλεν εἰς ἀγαθὴν ἔννοια». Οὕτως ὁ Μαρτινιανός,
 συναισθανθεὶς τὸ ἁμάρτημα πρὸς τὸ ὁποῖον ἦγετο, συνέλεξεν ἀμέσως φρύγανα, εἰς
 τὰ ὁποῖα, ἀφοῦ ἔθηκε πῦρ, ἐπήδησεν ἐπάνω ὑποστάς οὕτως ἐγκαύματα. Ἡ γυνὴ
 ἰδοῦσα τὴν καρτερίαν τοῦ ἀσκητοῦ μετενόησε καὶ προσπέσασα εἰς τοὺς πόδας του
 ἀνεφώνησε: «Δέομαί σου, συγχώρησόν μοι τῇ ἁμαρτωλῇ. Σὺ γὰρ γινώσκεις, δέσποτα,
 ὅτι πολὺν στρεβλὸς ἔστιν ὁ διάβολος». 1).

Ἐτέρα ἐκτενὴς ὡσαύτως διήγησις περὶ τοῦ πειρασμοῦ ἀσκητοῦ ὑπὸ τοῦ σατανᾶ
 ἀπαντᾷ εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Μακαρίου τοῦ Ρωμαίου 2). Οὗτος διηγεῖται εἰς τοὺς
 ἐπισκεφθέντας αὐτὸν ἐν τῷ ἐρημητηρίῳ του μοναχοῦ Θεόφιλον, Σέργιον καὶ
 Ὑγιεινὸν ὅτι «μετὰ οἰκῆσαι με ἐνταῦθα καὶ ποιῆσαι ἕτη δώδεκα ἐξῆλθον ἐν μιᾷ ἔξω
 τοῦ σπηλαίου μου περὶ ὄραν ἐβδόμην καὶ ἑκαθέστην μετὰ τῶν δύο λεόντων καὶ
 ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἤρξατό με πειράζειν καὶ ποιήσας ἑαυτὸν ὁ πονηρὸς σουδάριον γυναι-
 κὸς πάννυ ἐντιμον καὶ ψιλὸν ἔκειτο ἀπέναντί μου χαμαί, ἐγὼ δὲ ὁ ταλαίπωρος πωρω-
 5 θεὶς τὸν λογισμὸν καὶ μὴ νοήσας τὸν δόλον τοῦ πονηροῦ, λαβὼν αὐτὸ ἔθηκα ἔνδον
 τοῦ σπηλαίου... τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐξῆλθον τοῦ σπηλαίου... καὶ πάλιν θεωρῶ ἄλλην
 φαντασίαν τοῦ ἐχθροῦ ἰδοὺ γὰρ ἐκάθητο ὁ διάβολος ἐπάνω λίθου ὡσπερ γυνὴ κεκο-
 σμημένη ἐν ἱματισμῷ καὶ χρυσίῳ πολυτελεῖ, τοῦ δὲ κάλλους αὐτῆς οὐκ ἔστι κόρος,
 καὶ ἔκλαιε πικρῶς ὥστε καμὲ κινῆσαι εἰς τὸ κλαῦσαι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν γύναι,
 10 πόθεν παραγέγονας; ἡ δὲ εἶπε πρὸς με· ἐγὼ ἡ ταλαίπωρος γυνὴ εἰμι ὀνόματι Μαρία,
 θυγάτηρ πέλουσα Ρωμαίου τινός, καὶ ἠνάγκασάν με οἱ γονεῖς μου συναφθῆναι ἀνδρὶ,
 καὶ γὰρ μὴ βουλομένη τοῦτο ποιῆσαι προφάσει γαστροῦ λαθοῦσα τοὺς χορεύοντας καὶ
 τὸν ἄνδρα, ἀπὸ τοῦ παστοῦ ἔφυγον μηδενὸς γινώσκοντος καὶ μὴ γνωρίζουσα τὴν
 εὐθείαν ὁδὸν πλανωμένη διὰ τῶν ὁρέων καὶ τῶν κρεμνῶν μόλις πάρεμι ὧδε, μὴ
 15 γινώσκουσα ποῦ ἔρχομαι. Ἐγὼ δὲ ὁ ταπεινὸς ἔτι ὢν πεπωρωμένος ἐπίστευον αὐτῇ
 ὅσα ἐλάλει μοι, τῇ δὲ τέχνῃ τῆς ἀπατελῆς μεθόδου ἐδελέαζε τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν
 καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς αὐτῆς εἰσήγαγον αὐτήν ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ. Τὰ δὲ
 δάκρυα αὐτῆς καὶ οἱ στεναγμοὶ οὐδόλως ἐπαύοντο καὶ συμπαθήσας αὐτῇ διὰ τὴν
 20 πείναν δέδωκα αὐτῇ φαγεῖν... μήπως λιμῶ ἀποθάνῃ καὶ κηλιδώσῃ μου τὴν
 ψυχὴν...»

Κατὰ τὴν νύκτα, διηγεῖται ἐν συνεχείᾳ ὁ Μακάριος, ἡ γυνὴ αὕτη ἐπλησίασεν
 αὐτὸν κοιμώμενον καὶ ἤρχισε νὰ τὸν θωπεύῃ· τότε «ἐγὼ ὁ ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος,
 ὁ μηδέποτε ἐνθυμηθεὶς κακὴν προᾶξιν ἢ κινήσεις εἰς ἐπιθυμίαν πορνείας τὴν αὐτὴν

1) Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μαρτινιανοῦ. Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κερα-
 μέως. Ἔνθ' ἄν., σελ. 86-91.

2) Βλ. ἐν Α. Vasiliev, Anecdota Graecobyzantina, Pars I, Mosquae, 1893, σ. 159 β-162β.

ὥραν ἠρξάμην ταράττεσθαι εἰς ἁμαρτίαν ἐρασθεῖς αὐτῆς καὶ προσλαβόμενος αὐτὴν πρὸς ἑμαυτὸν ἐβουλήθην συγγενέσθαι αὐτῇ εἰς ἁμαρτίαν, ἐκείνη δὲ ἄφ(ν)ω ἀφανῆς ἐγένετο ἅπ' ἐμοῦ. Ἐγὼ δὲ ὁ ἄθλιος ὡς πωρωθὴς τῷ νοῦ εὐρέθην ὑπτιος κείμενος 25 ἐπὶ τὴν γῆν ὥσπερ ἀπὸ ὕπνου βαθυτάτου, καὶ ὅτε ἀνένηρα ἐκ τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου καὶ ἦλθον εἰς ἑμαυτόν, ἐπιγνοὺς τὴν αἰσχύνην μου καὶ τὴν δεινὴν καὶ ἀφόρητον ἁμαρτίαν ὅτι μεγάλη ἐστίν, ἐξελθὼν ἐκ τοῦ σπηλαίου, ἔκλαυσα πικρῶς σφόδρα . . . »

Ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἀγιολογικῶν τούτων διηγήσεων πρὸς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν δημῶδες ἄσμα γίνεται ἀμέσως καταφανῆς ἡ στενὴ σχέσηις αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀνωτέρω εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Μακαρίου τοῦ Ρωμαίου σχετικὴν διήγησιν καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς προέλευσις τούτου.

Οὕτω α') εἰς τὸ ἄσμα, ὡς παραδίδεται εἰς τὴν ἐξ Ἡπειροῦ (Α') παραλλαγὴν, ὁ διάβολος παρουσιάζεται ὡς «*ἔμορφη κοπέλλα*» κλαίουσα καὶ παρακαλοῦσα (στ. 5) πρὸ τοῦ κελλίου τοῦ ἀσκητοῦ, ὅπως γίνῃ ὑπ' αὐτοῦ δεκτὴ ὡς ἀσκήτρια (στ. 12). Ὅμοίως ἐμφανίζεται ὁ πειρασμὸς καὶ ἐν τῇ ἀγιολογικῇ διηγήσει (στ. 7 κέξ.) ὥσπερ γυνὴ κεκοσμημένη ἐν ἱματισμῶ καὶ χρυσίῳ πολυτελεῖ, τοῦ δὲ κάλλους αὐτῆς οὐκ ἔστι κόρος, καὶ ἔκλαιε πικρῶς ὥστε κἀμὲ κινῆσαι εἰς τὸ κλαῦσαι». Δὲν λέγεται ἐνταῦθα ρητῶς ὅτι ἡ γυνὴ (διάβολος) ἐζήτησε νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ ἀσκητεύσῃ, ὡς ἐν τῷ ἄσματι, ἀλλ' ἐννοεῖται τοῦτο, αὐτῆς λεγούσης ὅτι ἀναγκασθεῖσα νὰ νυμφευθῇ ἀπέδρασε κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ γάμου της καὶ κατέφυγεν εἰς τὰ ὄρη (στ. 11 - 15).

β') Ἡ γυνὴ λέγει περὶ τῆς καταγωγῆς της εἰς τὸ ἄσμα καὶ εἰς τὸ συναξάριον. Οὕτω κατὰ μὲν τὴν παραλλαγὴν Β' (Τυρνάβου) τοῦ ἄσματος αὕτη εἶναι θυγάτηρ βασιλέως «*βασιλόκουρτσου, βασιλουδουχατέρα*» (στ. 12)¹⁾, κατὰ δὲ τὴν διήγησιν (στ. 10 - 11) ὀνομάζεται Μαρία «*θυγάτηρ πέλουσα Ρωμαίου τινός*».

γ') Περὶ τῆς ἐξαπατήσεως τοῦ ἀσκητοῦ ὑπὸ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς εἰσδοχῆς αὐτῆς εἰς τὸ κελλίον λέγεται εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω παραλλαγὰς τοῦ ἄσματος (Α' στ. 6 - 9, Β' στ. 13 καὶ εἰς τὴν διήγησιν (στ. 15 - 20).

δ') Εἰς τὴν παραλλ. Α' στ. 19 τοῦ ἄσματος ἡ κόρη ἐχάϊδευε τὸν ἀσκητὴν, διὰ νὰ τὴν εὐλογῆσῃ. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν διήγησιν (ιδ. ἀνωτ. σ. 64) ἔνθα ἀναφέρεται ὅτι κοιμωμένοι τοῦ ἀναχωρητοῦ ἡ γυνὴ (διάβολος) εἰρηλάφει τὸ σῶμα του.

ε') Κατὰ τὴν ἐκ Τυρνάβου παραλλαγὴν (Β', στ. 14 - 16), ὅτε ὁ ἀσκητὴς ἤρχισε

¹⁾ Εἰς ἄλλας παραλλαγὰς λέγεται: *παπαδοπούλλα* (Θεσπρωτίας), «*κόρη τοῦ παπᾶ, κόρη ἀρραβωνιασμένη*» (Γρανίτης Ἀπεραντίων Εὐρυτανίας), «*κόρη τοῦ παπᾶ κ' ἡ νύφη τοῦ κουνόμου*» (Μαλακασίου), «*κόρη ἀνύπαντρη, κόρη ἀρραβωνιασμένη*» (Παραμυθίας). Ἐρωτωμένη αὕτη ὑπὸ τοῦ ἀναχωρητοῦ, τίνας εἶναι θυγάτηρ, ἀπαντᾷ: «*Ἐγὼ ἴμαι πού τὸν τόπο σου, ἡ ἀγαπητικιά σου*» (Παγγαίου Μακεδονίας).

νά φιλή τὴν κόρη, αὐτὴ ἀνελύθη εἰς ἀέρα καὶ ἐξηφανίσθη. Τότε δὲ ἀντελήφθη οὗτος τὴν ἀπάτην τοῦ σατανᾶ «*Τότε τοῦ συλλουγιάστηκιν πὼς ἦταν οὐ Ἰούδας*». Ὁ ὅσιος Μακάριος ὁ Ρωμαῖος διηγεῖται ὁμοίως (στ. 23-25) ὅτι, ὅτε οὗτος ἐπλησίασε τὴν γυναῖκα, «*ἐκείνη . . . ἄφ(ν)ω ἀφανῆς ἐγένετο . . .*». Τότε δὲ συνελθὼν «*ἐκ τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου*» καὶ συναισθανθεὶς τὸ ἁμάρτημά του ἔκλαυσε πικρῶς.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης τοῦ ἔσματος πρὸς τὴν σχετικὴν ταύτην διήγησιν ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὁσίου Μακαρίου τοῦ Ρωμαίου παρατηροῦμεν ὅτι ἐκ τῶν δύο ἀνωτέρω παραλλαγῶν τοῦ ἔσματος, ἡ Α' (Ἡπείρου) συμφωνεῖ πρὸς τὴν διήγησιν ἀπὸ τοῦ στ. 1-19, ἡ δὲ Β' (Τυρνάβου) ἀπὸ τοῦ στίχου 13-16. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην παρατηροῦμεν ἔτι ὅτι ὁ διάλογος μεταξὺ ἀσκητοῦ καὶ νεάνιδος (διαβόλου) εἶναι ἐναργέστερος ἀπὸ τὸν εἰς τὴν παραλλ. Α' (Ἡπείρου), ἀκόμη δὲ ὅτι εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ στολισμοῦ τῆς κόρης ἔχομεν ἐνταῦθα συμφυρμὸν ἐκ τῆς παραλογῆς «*Ἡ νύφη κουμπάρα*»¹⁾.

Συμφυρμὸν ἐπίσης ἔχομεν καὶ εἰς τοὺς τρεῖς τελευταίους στίχους (στ. 20-22) τῆς παραλλαγῆς Α' (Ἡπείρου) ἐκ τοῦ γνωστοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ «*Καλόγερος ποδοπατῶν τὰ ράσα του γιὰ νὰ στεφανωθῆ*»²⁾.

¹⁾ Βλ. Συμ. Μαρασίδου, Δημῶδη ἔσματα Αἴνου. Ἄρχ. Θεολ. Θησ. Γ' (1936-37) 64 ἀρ. 82, στ. 13-16.

** Ἐκατσε κ' ἐστολίστηκε 'πὸ τὸ πουργὸ ὡς τὸ γιόμα.
Βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι ἀσιτήθη
καὶ τὸν καθάριο αἵνερονὸ τὸν βάνει δαχτυλίδι,
τὸν ἄμμο τὸν ἀμέτρον τὸν βάν' μαργαριτάρια.*

Βλ. καὶ Μαλβίνας I. Σαλβάνου, Τραγούδια, μοιρολόγια καὶ λαζαρικά Ἀργυράδων Κερκύρας. Λαογρ. 8 (1921) 535 ἀρ. 10, στ. 11-13. Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρον, Δημοτικὰ τραγούδια Καρπάθου. Ἀθήναι 1928, σ. 213-14 ἀρ. 3 στ. 26 κέξ. κλπ. Ὁ συμφυρμὸς οὗτος ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰς παραλλαγὰς τοῦ ἔσματος ἐκ Παραμυθίας καὶ Μακεδονίας (Παγγαίου). Βλ. ἀνωτ. σ. 57, σημ. 7 καὶ 8.

²⁾ Βλ. Arn. Passow, Τραγούδια ρωμαίικα. Lipsiae 1860, σ. 440. ἀρ. 586, στ. 10-13

*«Ποδοπατῶ τὰ ράσα μου, βγάνω τὰ φυλαχτά μου.
Σύρτε σταυροὶ στὸν οὐρανὸ καὶ σ' ἄγια μοναστήρια,
κ' ἐγὼ θὰ νὰ στεφανωθῶ τὴν κόρη πὸν ῥαπάω» κ.ἄ.*

Βλ. καὶ Νικ. Ἰ. Λάσκαρη, Ἡ Λάστα καὶ τὰ μνημεῖα της. Μέρ. Δ', ἐν Πύργῳ 1908, σ. 322 ἀρ. 10, στ. 8-10.

*«Σῦρε, σταυρέ, στίς ἐκκλησιές, σῦρε 'ς τὰ μοναστήρια'
κ' ἐγὼ θὰ κόψω τὰ μαλλιά, θὰ κόψω καὶ τὰ γένεια.
Θὰ πὰ μακριὰ νὰ παντρευτῶ, νὰ πάρω κορασίδα».*

Τὸν συμφυρμὸν τοῦτον ἔχομεν καὶ εἰς τὰς παραλλαγὰς ἐκ Καρπενησίου (Ἰατρίδου, ἐνθ' ἄν., σ. 12, στ. 20 κέ.), ἐκ Παγγαίου τῆς Μακεδονίας (Ἀστ. Δ. Γουσίου, ἐνθ' ἄν., σ. 95 ἀρ. 148) καὶ ἐκ Γρανίτσας (ΛΑ' Ὑλη ἀρ. 258).

Ἐκ τῆς καταφανοῦς ὁμοιότητος ταύτης Ἰσματος καὶ ἀγιολογικῆς διηγήσεως πιστεύομεν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ποιητικὴν αὐτῆς διασκευὴν διὰ τῆς ὁποίας ἐπεδιώκετο ψυχοφελὴς διὰ τὸν λαὸν σκοπὸς ὑπὸ τοῦ στιχουργοῦ τῆς διηγήσεως καλογήρου ἢ ἄλλου τινὸς γνώστου τῆς ἀγιολογικῆς φιλολογίας.

Τὸ ἀρχικὸν τοῦτο Ἰσμα, τὸ ὁποῖον προέκυψεν οὕτως ἐκ τῆς ἀγιολογικῆς ταύτης διηγήσεως, ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἀντιπροσωπεύει ἢ δημοσιευομένη ἀνωτέρω παραλλαγὴ Α' (Ἡπειροῖν), ἢ ὁποία, ὡς ἐλέχθη ἤδη, συμφωνεῖ πρὸς τὴν διήγησιν εἰς τὰς καθ' ἕκαστον λεπτομερείας πλὴν τῶν τελευταίων στίχων (στ. 20-22). Οἱ στίχοι οὗτοι προσετέθησαν ἐνταῦθα ἐκ τοῦ Ἰσματος τοῦ καλογήρου, ὅστις ποδοπατεῖ τὰ ῥάσα του διὰ νὰ στεφανωθῆ, ἀντικαταστήσαντες τοὺς γνησίους τοῦ ποιήματος στίχους, τοὺς ὁποίους εὐρίσκομεν εἰς τὴν παραλλαγὴν Β' (Τυρνάβου) στ. 13-16. Ὁ συμφυρμὸς οὗτος ἐγένετο, διότι τοιοῦτοτρόπως τὸ Ἰσμα παρουσιάζει φυσικώτερον τέλος, σύμφωνον πρὸς τὴν ψυχολογίαν τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὸ τῆς ἀναλύσεως τῆς νεάνιδος (διαβόλου) εἰς ἀέρα.

Ἐκ τῆς γεωγραφικῆς τέλος ἐξαπλώσεως τῶν γνωστῶν εἰς ἡμᾶς, ὡς ἀνωτέρω, παραλλαγῶν τοῦ Ἰσματος, συνάγεται, ὡς νομίζω, ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Ἰσματος προέρχεται ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Μετεώρων, ὅπου πιθανῶς ἐπλάσθη τοῦτο τὸ πρῶτον.

Ἐργάφη κατὰ Σεπτέμβριον 1951